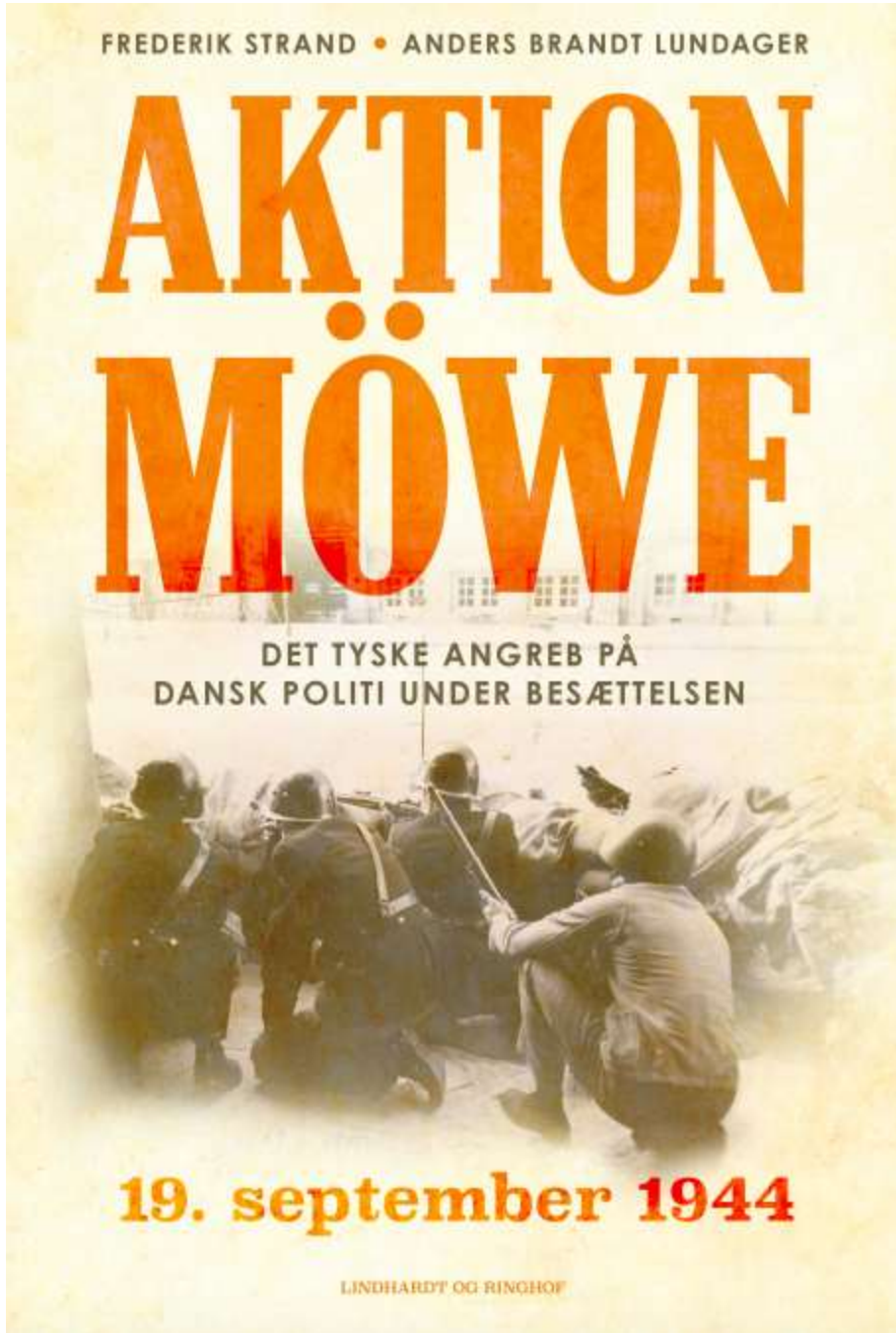

Aktion Möwe. Det tyske angreb på dansk politi under besættelsen 19. september 1944

Titel: Aktion Möwe - Det tyske angreb på dansk politi under besættelsen 19. september 1944.

Forfatter: Frederik Strand og Anders Brandt Lundager.

Forlag: Lindhardt & Ringhof, 2024.

Pris: 349,95 kr.

Anmelder: Bjarne Maurer.

Rating: 4/5.

...

Det bliver vanskeligt for historikere i fremtiden at finde interessante emner om besættelsesårene, idet det foreliggende arbejde lukker et af de sidste store huller i den meget omfangsrige produktion om de fem forbandede år. Der er skrevet et tocifret antal disputatsers og yderligere mange epokegørende dokumentariske fremstillinger. Der er udgivet biografier om de fleste centrale personer på begge sider af konflikten. Også beretningsmaterialet er enormt, og vokser stadigvæk selvom besættelsesgenerationen er næsten borte. Der er formodentlig over 5000 titler om besættelsen, hvis man også medtager anmeldelser, artikler i bredere værker og småtryk.

Indledningsvis bør det nævnes at *Aktion Möwe. Det tyske angreb på dansk politi under besættelsen 19. september 1944* er et gennemsolidt arbejde, og de første 120 sider giver en detaljeret gennemgang af dansk politi og det vanskelige forhold til besættelsesmagten. Stormens øje var jurisdiktionen. Efter et par år er der i realiteten tale om en dobbelt jurisdiktion, når tyske interesser er på spil. Momentvis er der tysk ros for den dansk politiindsats.

Forfatterne giver en nøje analyse af den glidebane, som nærmest måned for måned udhules af de tyske krav. Der var danske sejre – f.eks. at de danske jøder var beskyttet af samarbejdsaftalen, men løfterne fra den 9. april var snart en fiktion. Forfatterne beskriver, at korpset primært var loyalt over for den danske regerings tilpasningspolitik, men at der var mindre grupper og enkelte personer, som var nazister og så positivt på Hitler-Tyskland. Nogle af disse mænd dukkede senere op i bl.a. Hipokorpsets ledelse og Svend Staalgruppen – begge var den hårde kerne af håndlangere. Bogen præsenterer også politifolk, som hjalp de tidlige modstandsgrupper (f.eks. Holger Danske). Med den militære undtagelsestilstand den 29. august 1943 – blandt modstandsfolk betegnet som den gode søndag - stod korpset uden regering, og var den eneste statslige bevæbnede styrke. Situationen på verdenskrigens fronter og den hjemlige "flødeskumsfront" skabte en klarhed over, at tilpasnings-politikken var nået endestationen. I september kom tyske politisoldater til landet, og i oktober fulgte en tysk SS-politigeneral efter. Deres primære mål var at bekæmpe modstandsbevægelsen med direkte ordre fra Hitler. Forfatterne giver et skarpt portræt af Günther Pancke - ofte af folkeviddet

betegnet som den højere Planke, og det er vist ikke hans intelligens, der tænkes på. Det blev en smal sag for den snu Werner Best at vinde politimanden over på sin side, når det gjaldt om, hvilken politik der tjente Tysklands interesser bedst. Men nu var der tre tyske ledere med hver deres resort i Berlin. Werner Best refererede til det tyske udenrigsministerium, general von Hanneken til den militære overkommando (OKW) og Pancke til den centrale politimyndighed (RSHA). Magtkampe, uendelige kompetence-opgør og personlige vendettaer hørte til dagens orden, og var ganske typisk for hele det nazistiske diktatur. Det blev et skæbnesvangert kompleks, da de danske departementschefer prøvede at få de 2000 deporterede politifolk og gendarmer hjem fra KZ- og krigsfangelejrene.

Det var politigeneralen, som tog initiativ til en aktion mod det danske politi og gendarmkorpset. Forfatterne præsenterer en analyse, der primært tager udgangspunkt i Panckes manglende succes med bekæmpelse af modstandsbevægelsen. I juni måned var der meget omfattende sabotager i København rettet mod våbenindustrien efterfulgt af en næsten ugelang folkestrejke. Den succesfulde invasion i Normandiet af de vestallierede i 1944 skabte usikkerhed om en tilsvarende situation i Danmark. Nu havde Pancke en partner i von Hanneken, der frygtede, at den næsten 10.000 mand store og ret velbevæbnede danske politistyrke kunne falde besættelsesmagten i ryggen. Nu var situationen gunstig for Pancke til at imponere sine foresatte i RSHA og demontere, at én af de gamle kæmpere fra den nazistiske bevægelse i 20'erne stadig magtede at slå hårdt. Aktion Möwe (måge) fik startdato den 19. september 1944, og havde et dobbelt formål. Dele af det danske politikorps skulle arresteres i en operation og resten presset ind i en ny tysk-kontrolleret politiorganisation.

Aktionen den 19. september 1944 skete under en falsk luftalarm midt på dagen. Flere danske embedsmænd har senere forklaret, at hvis tyskerne ønskede at afvæbne det danske politikorps, havde man efterkommet kravet. Nu blev der på enkelte steder kæmpet, og især gik det hårdt for sig på Amalienborg-vagten. Bogen fører læseren ud på en række politistationer i provinsen, og her får vi megen ny information. Udover politiet blev også Gendarmkorpset i Sønderjylland taget. 2000 mand gik i fangenskab, og blev deporteret til KZ-Buchenwald. Der døde 81 af disse fanger i Tyskland. Til sammenligning var dødsraten for de politiske fanger 10%.

Beskrivelsen af de tilfangetagne følger stort set Jørgen H. Barfods standardværk om danske i KZ-lejr – *Helvede har mange navne* (1969). Politifolkene fik en lille særstatus, idet de beholdt håret og fik ikke den stribede fangeuniform. Der var mange forsøg på at bringe de arresterede hjem fra Tyskland men uden de store resultater. Beslutningen om at hjemføre politifolkene eller lade dem fortsætte i Buchenwald og dennes udekommandoer lå i den sidste krigsvinter

kun et sted. Det var kun chefen for RSHA – Ernst Kaltenbrunner – der besad denne kompetence. I december blev et par hundrede ældre politifolk ført til Danmark med de Hvide Busser. Efter nogle måneder overførtes de resterende til en krigsfangelejr nær Mühlberg. Det er bemærkelsesværdigt, at de danske embedsmænd fortsatte med at forhandle på traditionel vis. Man får det indtryk, at de stadig så nazisterne, som redelige og troværdige. En enkelt prøvede at sætte pres på ved ganske enkelt at argumentere: Der kommer en dag hvor besættelsesmagten skal til stå til regnskab. Midt i denne rædselsfulde situation har forfatterne fundet en enkelt tragisk-komisk situation. Ved et møde i Berlin i februar 1945 mellem Folke Bernadotte og Tysklands udenrigsminister von Ribbentrop talte denne nærmest sort og fortabte sig i lange monologer. Der Untergang var i gang.

Aktionen Möwe's andet mål om organiseringen af en ny loyal politistyrke under tysk ledelse udeblev. Der er bred enighed blandt historikere om, at her står vi ved en kæmpe fejlbedømmelse af Panckes plan. De resterende politifolk ville under ingen omstændigheder arbejde med tysk politi, når deres kollegaer var i KZ-lejr. Til gengæld fik modstandsbevægelsen et stort tilskud af professionelle folk. De politiløse måneder var plaget af voldsomt stigende kriminalitet i almindelighed, masser af sortbørs-handel og gadeterror udført af de sortklædte HIPO'er. Der er vist kun et eksempel på traditionelt politiarbejde fra dette `hjelpepoliti`, da de deltog i redningsaktionen ved den franske skole i marts 1945.

Forfatterne har grundlæggende sympati for samarbejdspolitikken og departementsstyrets forsøg på at føre Kongeriget igennem en vanskelig tid. Der var borgerkrig de sidste 8 måneder mellem modstandsbevægelsen på den ene side og Gestapo og deres danske håndlangere på den anden.

Aktion Möwe. Det tyske angreb på dansk politi under besættelsen 19. september 1944 er en god, detaljeret og velskrevet fremstilling af det danske politi under besættelsen, og angrebet den 19. september og det tragiske efterspil. Også de kontroversielle tiltag mod den tidlige modstand er medtaget. Der er dog to kritikpunkter: Den største politijagt under besættelsen er ikke beskrevet, og foregik nær Holbæk i maj 1943, hvor en såret sabotør skød sig selv mens fire andre blev arresteret. Ingen af disse fire overlevede verdenskrigen. Forfatterne har ikke benyttet et ikke publiceret universitet speciale fra RUC med titlen "Politiforhandlingerne - 29. august 1943 til 19. september 1944.

